

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI à Sancto Portiano, in Sententias
Theologicas Petri Lombardi Commentariorum libri
quatuor.**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum pœnitentia sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

est sacramentum. Secundò eius doctrinam, propter enim ipsius vilitatē tam Christus q̄ Ioan. Baptista prædicationem à penitentiā incepit. Tertio eius actum. Dicitur enim penitentiā à penitendo vel à puniendo, quia eius actus interior timore concipitur: quibus præmissis diffinit penitentiā secundum Ambro. dicentem, q̄ penitentiā est præterita mala plangere & plangenda iterum non comittere. & similem diffinitionē ponit Grego. Postea dicit q̄ ex hac diffinitione quidam mori fuerunt ad dicendum q̄ non est vera penitentiā que peccato sequenti maculatur, quia verè penitentem dicunt ultra damnabiliter nō peccare, quod etiā auctoritate Isido. confirmat dicens tamē penitentiā irrisoriam. Secundo auctoritate Aug. qui dicit eam esse inanem. Tertio auctoritate Grego. qui dicit eam esse meritoriam grauioris pœnæ. Quarto auctoritate Ambro. dicentis veram penitentiā non esse iterandam. multæ etiā auctoritates in litera ad hoc ponuntur. Postea determinat veritatē, & excludit dictum errorem dicens, q̄ cessatio à peccatis præteritis & dolor de eis cū proposito cauendi futura ad veram penitentiā sufficit. Et ex hoc soluit diffinitionē penitentiæ supra dictam in qua dicitur, quod ad verā penitentiā pertinet plangenda iterum non comittere. Sufficit enim ad verā penitentiā q̄ plangenda iterum non comittat, id est q̄ habeat propositum non comittendi, & per hoc etiā soluit auctoritatem Isidori. Ille enim irrisor est, qui sine proposito non comittendi pœnit. Postea soluit auctoritatem Aug. qui dicit, inanis est penitentiā quā sequens culpa coinquinat: dicitur enim inanis, quia fructu penitentiæ caret quæ est vitatio gehennæ & adeptio gloriæ: caret autē fructu penitentiæ, quia per sequens peccatum illa penitentiā, & etiā alia acta bona mortificantur, vt. f. non sortiantur mercedem quā meruerunt cum fierent. Sed si de peccato succedente agatur penitentiā, bona quæ præcesserunt reuiuiscunt, dumtaxat illa quæ ex charitate prodierant, quæ autē vitia non fuerunt reuiuiscere non possunt, quæ autem fuerunt vitia reuiuiscere possunt, quod etiā dicit Aug. q̄ nihil profunt lamenta si replicatur peccata, sic intelligendum est, quia peccata remissa redeunt, vt quidam dicunt. Et sic nihil relinquitur de veniā, vel si non redeunt peccata, saltem propter ingratiudinem, ira reus & immundus constituitur ac si dimissa peccata redirent. addit etiā duo ab Augustino que videtur facere ad confirmationem dicitur erroris, vnum est quia Aug. dicit, q̄ penitens semper debet pœnam tenere, ita tamē quod de dolore gaudeat. Aliud est quod Aug. dicit, q̄ nihil de veniā relinquitur quando homo post penitentiā in peccatum relabitur. Soluit autem ad ista duo dicens: q̄ primum intelligitur de penitentiā perfectiorum, id est qui penitentiam vsq̄ ad finem vitæ continuant. Secundum verò intelligitur quantum ad reditum peccatorum vel simpliciter vel quantum ad ingratiudinem, vt iam dictum est. Postea soluit auctoritatem Ambro. cum enim dicit penitentiā non esse iterandam, intelligendum est de penitentiā solenni quæ pro grauib. culpis inferitur, que non iteratur ne vills reputeretur. Quod auctoritatibus confirmat. Vltimus, quia quidam dixerunt q̄ non debent penitentiæ iterari, quia facilitas veniæ esset incentiuum ad peccata, probat per plures auctoritates q̄ penitentiā semper iterari potest, quod etiā confirmat exemplo Dauid qui veniā impetravit de commissione adulteri & homicidii, & postea de nomenclatione populi. Ex quibus patet sic veram penitentiā sæpius agi posse. Et quia prædicti qui sic errauerunt circa penitentiā inuocabantur quibusdam verbis Apostoli in epist. ad Heb. ideo dicit Magister quod Apost. non negat tibi secundam penitentiā, sed secundam baptismum, &c.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum penitentiā sit virtus.

Thom. 3. q. 85. ar. 1.

Circa distinctionem istam queritur primo de penitentiā, vt est virtus vel actus virtutis, & secundo de penitentiā nō prout est virtus vel actus virtutis, sed prout est sacramentum. Circa primum queruntur duo. Primum est vtrum penitentiā sit virtus. Secundū est vtrum

sit virtus specialis an generalis. Ad primum sic proceditur. Et arguitur quod penitentiā non sit virtus, quia virtus est dispositio perfecti ad optimum, vt dicitur. 7. Ethic. sed penitentiā nō est dispositio perfecti ad optimum, sed imperfecti sicut & vercundia, ergo penitentiā non est virtus.

Item nullus eorum qui agit secundum virtutem dicitur stultus vt habetur. 4. Ethic. sed penitente de præterito videtur esse stultum, quare præteritum non potest esse non factum, ergo penitente non est actus virtutis, quare nec penitentiā est virtus.

Item virtus est de bono, penitere est de malo, ergo penitentiā non est virtus.

IN CONTRARIUM arguitur, quia præcepta legis sunt de actibus virtutum, vnde & legislator intendit ducere hominem ad virtutem (vt habetur. 2. Ethic.) sed præceptum legis est de actibus penitentiæ (Mat. 3. penitentiā agite, &c.) ergo penitentiā est virtus.

RESPONSIO. Penitentiā accipitur dupliciter. Vno modo pro actu exteriori, qui est inter penitentem & absolutentem. Et hæc penitentiā est sacramentum, & debet potius dici sacramentum confessionis q̄ penitentiæ, vt postea patebit. Alio modo pro actu vel habitu interiore quo peccatum commissum displicet, quia est contra rationem & iniuriam dei, quia est contra præceptum diuinum, & de hac penitentiā querit questio. Contra quod notandū, q̄ cū virtus sit habitus, vt habetur. 2. Ethic. & habitus cognoscatur per actum, q̄ penitentiā sit virtus oportet inquirere ex actu eius, qui est penitente an sit actus virtuosus. Et circa hoc dicenda sunt duo. Primum est, q̄ penitere est actus virtuosus. Secundum est, q̄ virtus illa non est purè moralis, nec purè theologica.

Quantum ad primum sciendum est, q̄ actus virtuosus quandoq̄ sumitur strictè, scilicet pro solo actu elicto à penitentiā perfecta per habitum virtuosum, & sic non oportet q̄ penitere sit semper actus virtuosus. Quandoq̄ verò sumitur largè pro omni actu regulato recta ratione qui vel est elictus à virtute, vel quantum est de se generatius virtutis est. Et isto modo penitere semper est actus virtutis. Primum patet, quia habitus nunq̄ requiritur ad eliciendum actum quantum ad essentiam actus, sed solum ad ponendum modum. Quod patet ex diffinitione penitentiæ & habitus, quia potentia est qua possimus, habitus quo bene vel male possumus, vt dicitur. 2. Ethic. & 5. Metaph. dicitur quod habitus est, quo quis bene vel male disponitur. Patet etiam per exemplum, ad concupiscere enim non requiritur habitus, sed ad sic concupiscere, scilicet temperate requiritur habitus temperantiæ. Sed penitere de peccato dicitur actum solum quo ad substantiam actus & non quo ad modum, per quem nos habemus sic vel aliter in dolendo, ergo nō requirit aliquem habitum à quo elicitur.

Secundo patet, quia omnis actus ab electione procedens cadens super debitā materiam cū debitis circumstantiis potest esse virtuosus, sed penitere de peccato commisso potest esse ex electione procedens & cadit etiam super debitam materiam: quia sicut bonum debet placere malum debet displicere, potest etiā informari debitis circumstantiis, & prout loquimur de ipsa debet informari, quia detestatur peccatū, vt commissum in irreuerentiā dei, cum proposito satisfaciendi & sub spe veniæ, ergo talis actus potest esse actus virtutis. Verumtamen non potest esse primus & principalis actus alicuius virtutis, quia primus & principalis actus alicuius virtutis, nunquam præcedit actum vitii in operante virtuosæ. Actus enim principalis temperantiæ non requirit, q̄ homo prius immoderate egerit, nec actus principalis liberalitatis requirit, quod aliquis prius avarus fuerit, & sic est de singulis. Alioquin nullus posset fieri virtuosus, nisi prius fuisset vitiosus q̄ non est necessarium, sed penitere necessario præsupponit actum vitiosum processisse in penitentem. Et enim de malo commissio, ergo penitere nō potest esse primus & principalis actus alicuius virtutis. Et confirmatur, quia actus primus & principalis cuiuslibet virtutis est secundum electionem boni vt fiat. Secundus verò differēs à primo, vt vel ratione est fuga mali ne malum fiat. Tertius autem est si contingat malum fieri quod illud displiceat, vt p-

tet in omnibus virtutibus. Et sic penitere de malo quod iam cōtingit non est primus & principalis actus virtutis, sed secundarius vel tertius & de obiecto contingente per accidens ipsi virtuosus, conningit enī virtuosum peccare, sed nō inquantū est virtuosus, per habitū tamen virtutis detestari malum si cōtingit. Et sic patet primum principale.

8. Quantum ad secundum patet, q̄ penitere non est actus solius virtutis theologice, quia virtus theologica habet Deum pro obiecto nō actum humanū bonum vel malum, sed penitere habet pro obiecto actum humanum. s. peccatum per hominem commissum, ergo penitere non est actus solius virtutis theologice. Item non potest esse actus solius virtutis moralis, quia virtus moralis non habet pro fine proximo, nec pro circumstantia informante aliquid quod excedit dictamen rationis naturalis, sed penitere prout de ipso loquimur habet pro fine & pro circumstantia informante aliquid quod excedit dictamen rationis naturalis, ergo penitere non est actus solius virtutis moralis. Minor declaratur, quia finis proximus actus penitendi est, vt homo reconcilietur Deo quē offendit per peccatum satisfaciendo pro penitentia. Itud autem nō cadit sub dictamine rationis naturalis, quare &c. Oportet ergo quod actus penitendi sit non solum a virtute morali, sed a theologica vel ne pluribus qualitercunque hoc sit.

9. Ad cuius euidenciam sciendum est, q̄ sicut in actu malo est inuenire plures deformitates quarū vna non est per se determinatiua alterius, sic in vno & eodem actu bono est inuenire plures bonas circumstantias seu plures bonitates quarum vna nō est per se determinatiua alterius. Verbi gratia, tam in malis actibus quā in bonis: in malis quidem, quia in adulterio commissio intra ecclesiam sunt due deformitates, scilicet adulterii & sacrilegii in violatione sacri loci, & vna istarum nō est per se determinatiua alterius, quia violatio sacri loci potest esse sine adulterio, & adulterium potest committi sine violatione sacri loci si fiat extralocum sacrum. Vnde propter istas duas deformitates sunt duo peccata in adulterio commissio intra ecclesiam & non solum vnum maius peccatum. Similiter in bonis cum aliquis ieiunat ex voto, & placet ei ieiunium propter bonum temperantiae: & nihilominus placet ei ieiunare, quia vult, in tali ieiunio sunt due bonitates. Vna pertinet ad virtutem temperantiae. Et alia pertinet ad virtutem castitatis, & vna nō est per se determinatiua alterius, quia aliquis potest ieiunare ex voto, & non propter bonum temperantiae, & alius ex bono temperantiae, & non ex voto.

10. Et similiter est in actu penitendi, cū enim displicet alicui adulterii ab ipso commissum, quia est turpe & contra temperantiam. Et quia est contra præceptum diuinum qui obedire debemus. Et quia penitendo speramus reconciliari Deo satisfaciendo de culpa in offensam eius commissam, in hoc actu sunt multæ bonitates, quarū prima pertinet ad virtutem temperantiae cuius est detestari actum inordinatum circa concupiscibilia carnis. Secunda autem bonitas pertinet ad virtutem iustitiæ cuius est detestari illud quod fit in alterius iniuriā: q̄ tamen adulterium fit ad Deo prohibiti & in iniuriam Dei commissum nulla virtus moralis habet ex se, nec ex dictamine prudentiæ moralis, sed ex fide. Tertia autem bonitas, s. spes reconciliationis pertinet clarè ad spem quæ est virtus theologica. Et istarū bonitatum vna nō est determinatiua alterius, imò vna potest esse sine altera. Prima quidem sine aliis sequentibus. Gentilis quidē virtuosus virtute morali detestatur adulterium, quia est turpe & contra temperantiam, & non quia est contra præceptum dei de quo nihil nouit, nec per consequens intendit reconciliari deo. Similiter aliquis penitet de adulterio, quia est contra præceptum dei & in eius offensam, cui tamen nō displicet, quia est contra temperantiam, sicut fidelis, qui non habet virtutem temperantiae, nec penitet: quādoq; sub spe veniæ, quia desperat ex timore pœnæ, sicut Cain & Iudas penituerunt & spem veniæ abiecerunt. Et sic patet quod in actu penitendi sunt multæ bonitates, quarū vna non est per se determinatiua alterius. Et pertinet ad diuersas virtutes per modū imperantis, seu inclinantis, seu per modum elicientis. Vtrum autem propter pluralitatem talium bonitatum pœ-

nitentia debeat dici vna virtus an plures, pertinet ad sequentem questionem.

11. Ad primū arg. dicendum q̄ licet penitere possit esse ab agente non perfectio quantum est ex genere actus, potest tamē esse actus perfecti, quia nihil prohibet post peccatum præteritum successisse perfectionem, & etiam præcessisse, & etiam remanēre. Quia virtus moralis vno actu non corrumpitur. Nec est simile de verecundia quæ est timor de turpi, timor autē futuri est quod nō timetur, nisi quia habet propinquā dispositionē in causa sua. Et ideo verecundia ponit imperfectionē in eo qui verecundatur, s. pronitare ad committendū aliquid culpe, vel turpe prout de verecundia loquitur Philof. nō sic autē penitentia, licet supponat imperfectionem præcessisse.

12. Ad secundū dicendū est, q̄ dolere de eo quod prius factum est per intentionē conandi ad hoc quod prius factum nō fuerit esset stultum: hoc autem nō intendit penitens, sed solum dolere de præterito, cum intentione non committendi simile, & expiandi reatum pœnæ quæ ex peccato commissio incurrit, & hoc non est stultum.

13. Ad tertium dicendū, q̄ virtus dicitur esse de bono quoad actus, quia actus virtutis semper est bonus, & quia nō est solum bonū, appetere bonum, sed etiā detestari malum: ideo obiectum virtutis non solum est bonū, sed & malum, sicut patet de fortitudine quæ habet pro obiecto malum pœnæ, sicut penitentia malum culpæ.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum penitentia sit virtus generalis.

Thom. 2. q. 85. ar. 2. 3. & 6.

AD secundum sic proceditur, & arguitur q̄ penitentia sit virtus generalis, quia remedium quod est contra omnē morbum, est generale & nō speciale: sed penitentia est remedium contra omnem morbum peccati, ergo cum sit virtus (vt in præcedēte questione dictum est) non est virtus specialis remediatiua, sed generalis.

2. Itē, virtus & vitium opponitur, sed penitentia opponitur omni vitio, quia per penitentiam displicet quicquid per vitium placuit, ergo penitentia est omnis virtus.

3. IN CONTRARIUM est, quia illud quod perficit libe. ar. ad actum bonū & determinatū est determinata virtus, sed penitentia perficit libe. ar. ad actum bonum & determinatum, qui est penitere de peccato commissio, ergo est determinata virtus.

4. RESPONSIO. Aduertendum est q̄ si actus penitentiae esset solū displicentia de peccato commissio quatenus est contra rectam rationem, penitere nō pertinet ad aliquā specialem virtutem: quia per eundem habitū placet vnicuiq; illud quod est conueniens, & displicet illud est disconueniens. Et ideo cum omnis virtus sit concors recte rationi, per eam placet virtuosus quicquid est cōcors rationi, & displicet quicquid discordat a recta ratione. Propter quod secundum vnamquamq; virtutem displicet peccatum, quod est illi virtuti contrarium, nec quantum ad hoc oportet ponere vnam specialem virtutem per quam displiceat omne peccatum, seu per quam peniteat homo de omni peccato, quia vnaquæq; virtus sufficit ad hoc vt peccatum contra eam commissum displiceat, sed quia penitentia de qua loquuntur Theologi & sacra scriptura plus importat, videlicet displicentiam de peccato quatenus est contra diuinum præceptū, & in eius iniuriam, cum proposito satisfaciendi, & sub spe veniæ, quorum neutrum pertinet ad aliquam vnam virtutē purē moralem: ideo dubiū est vtrum oporteat ponere aliquam vnā partim virtutem moralem, partim verò quasi theologiam, sicut ponitur de latria.

5. Et videtur quibusdā probabiliter q̄ sic, ita. s. q̄ sicut latria est virtus moralis pertinet ad iustitiam, cuius tamen actus procedunt ab imperio virtutis theologice, & sic non est purē moralis: sic penitentia est virtus specialis pertinet ad iustitiam, cuius tamen actus procedunt ab imperio virtutum theologicarum, & sic non est purē & simpliciter moralis. Quod probatur sic: quia omnis virtus moralis quæ ordinat hominem ad alterum in ratione

h. d. 2. q. 1.

In 3. d. 8. q. 1. 2.